

9. Про судову експертизу : закон України від 25.02.1994 № 4038–ХІІ (дата оновлення: 23.11.2018). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 19.02.2019).
10. Єдиний веб-портал використання публічних коштів. URL: <https://spending.gov.ua/> (дата звернення: 19.02.2019).
11. Prozorro. Публічні закупівлі. URL: <https://prozorro.gov.ua/> (дата звернення: 19.02.2019).
12. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій незалежності судового експерта та належного забезпечення здійснення судово-експертної діяльності. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63960 (дата звернення: 19.02.2019).

УДК343.98

Свідерський О. О., канд. юрид. наук, заступник директора з експертної роботи Харківського НДІСЕ, ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0380-0017>

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ УЗАГАЛЬНЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ПРАКТИКИ)

Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (далі ХНДІСЕ) за роки незалежності держави пройшов шлях відновлення. Сьогодні можна сміливо заявити, що ХНДІСЕ є не тільки судово-експертною установою, а й осередком фундаментально-прикладних досліджень у сфері теорії та практики судової експертизи, підготовки експертних кадрів, фахівців третього освітньо-наукового рівня вищої освіти. Судові експерти та наукова школа ХНДІСЕ відома не тільки на теренах України, а й в інших країнах світу.

Проблеми якості проведення судових експертиз завжди були у полі уваги керівників інституту, починаючи з часів М. С. Бокаріуса. У інституті постійно здійснюється моніторинг якості висновків експертів, що є підставою підвищення рівня проведення судових експертиз та оформлення висновків експертів. Означене є важливим на тлі постійного зростання кількості традиційних експертиз та появи нових їх видів.

За 2018 рік загальна кількість експертних досліджень, проведених науково-дослідними інститутами судових експертиз України складає 106214 експертиз, що на 15278 експертиз більше ніж у 2017 році [1], з них фахівцями ХНДІСЕ та його відділень у 2018 році проведено 28826 експертиз, що на 4264 більше, ніж у 2017 році (24562 експертизи). Безпосередньо співробітниками ХНДІСЕ (без відділень) виконано 25317 експертиз, що на 3991 більше, ніж у 2017 році (21326 експертиз) [2, с. 149].

У 2018 році повернені без дослідження 17207 матеріалів всіх НДІСЕ України, з них 4204 матеріалів повернено ХНДІСЕ, що склало 14,6 % від загальної кількості проведених експертиз.

Аналіз отриманих матеріалів, за якими вирішити питання надалося можливим, свідчить про те, що причинами цього є:

- недостатність графічного матеріалу підписів, що досліджувалися (почеркознавча та лінгвістична писемного мовлення);
- відсутність фрагментів паперу документів, (технічна експертиза документів);
- непридатність для дослідження об'єктів (почеркознавча та лінгвістична писемного мовлення, відео-, звукозапису, трасологічна, зброї, фототехнічна, портретна та голографічних зображень, дорожньо-технічна, пожежно-технічна, інженерно-технічна, комп'ютерно-технічна, телекомунікаційна, інженерно-екологічна, товарознавча, автотоварознавча, мистецтвознавча, експертизи комплексні);
- недостатня інформативність об'єктів дослідження (експертиза відео- звукозапису; трасологічна, експертиза зброї, вибухово-технічна експертизи),
- недостатність ознак об'єктів дослідження (експертиза відео-, звукозапису, вибухово-технічна, фототехнічна, портретна та голографічних зображень, біологічна, безпеки життєдіяльності, пожежно-технічна, інженерно-технічна, комп'ютерно-технічна, телекомунікаційна, електротехнічна, інженерно-екологічна, товарознавча, автотоварознавча експертизи);
- відсутність методик дослідження (почеркознавча та лінгвістична писемного мовлення, технічна експертиза документів, трасологічна, матеріалів, речовин та виробів, біологічна,

будівельно-технічна інженерно-технічна, дорожньо-технічна, економічна, товарознавча, автотоварознавча, експертиза у сфері інтелектуальної власності, військова, комплексні експертизи);

— відсутність необхідного комплексу ідентифікаційних ознак (трасологічна експертиза);

— відсутність обладнання (технічна експертиза документів, експертиза матеріалів, речовин та виробів, інженерно-транспортна, будівельно-технічна, комп'ютерно-технічна, експертиза у сфері інтелектуальної власності, військова, комплексні експертизи);

— неповнота та непридатність об'єктів дослідження (експертиза матеріалів, речовин та виробів);

— надходження об'єктів дослідження у зміненому відносно ДТП вигляді (інженерно-транспортна експертиза);

— відсутність необхідної технічної та нормативної документації (будівельно-технічна, економічна експертизи);

— недостатність матеріалів для вирішення поставлених питань, суперечність даних (психологічна експертиза);

Таким чином, основними недоліками, що стали підставою не виконання експертиз, можна визначити такі: непридатність об'єктів для дослідження; відсутність методик проведення експертних досліджень; відсутність обладнання, що можна використовувати для проведення окремих видів експертних досліджень; відсутність персоналу здатного працювати на окремих видах обладнання; відсутність нормативних документів тощо).

Окреслене вище та вивчення висновків експертиз, що проведені експертами НДІСЕ України, а також думок науковців [3; 4] свідчать про те, що причинами повернення матеріалів без дослідження є:

— неналежна підготовка матеріалів стороною, що призначила експертизу: наявність питань, що виходять за межі компетенції експертів;

— не забезпечення допуску на конкретні об'єкти з метою дослідження;

— ненадання додаткових матеріалів, що потрібні для проведення досліджень;

— відсутність методик щодо проведення окремих видів судових експертиз;

— відсутність спеціалістів, що можуть здійснювати певні дослідження;

— невідповідність обладнання завданням конкретних видів експертиз;

— несплата вартості за проведення досліджень.

Таким чином, всі причини означених недоліків можна об'єднати у дві групи:

Теоретико-методологічні, що обумовлені:

— недостатністю нових методик проведення традиційних експертних досліджень відповідно до сучасних здобутків науки та інноваційних методів дослідження;

— необхідністю розробки методичних засад проведення новітніх видів експертиз;

— недостатністю наукових розробок щодо професіограми судового експерта, що проводить конкретні види експертиз;

— недостатністю наукових досліджень щодо формування сучасної концепції інформаційного забезпечення на ґрунті моніторингу існуючих проблем.

Організаційно-правові, які пов'язані із:

— прогалинами у чинному законодавстві щодо призначення та проведення різних видів судових експертиз;

— загальною концепцією кадрового забезпечення НДІСЕ України без диференціації за експертними спеціальностями, управлінськими та технічними посадами;

— недостатністю фінансового, матеріального і технічного забезпечення судово-експертної діяльності.

Аналіз національного та зарубіжного експертного досвіду, нормативних актів [5], думок науковців [6–9], дозволяє визначити деякі напрями удосконалення теоретико-правових та організаційних засад проведення окремих видів експертних досліджень.

Визначення перспектив та тенденцій розвитку судової експертології як галузі юридичної науки, що спрямовується на:

— уточнення місця судової експертології у системі юридичних наук, її інтеграції, диференціації та взаємозв'язку з іншими юридичними та неюридичними науками;

— проведення наукознавчих досліджень щодо перспектив розвитку судової експертології;

— відповідно до загальних тенденцій формування сучасної термінологічної системи юридичних наук визначити сучасні термінологічні категорії судової експертизи.

Дослідження, спрямовані на розробку теоретико-прикладних проблем судової експертизи, серед яких:

— визначення загальних теоретичних засад запровадження новітніх видів експертних досліджень на ґрунті використання досягнень інших юридичних та природничих наук;

— розробка наукових методик проведення традиційних і новітніх експертних досліджень відповідно до сучасних здобутків науки та інноваційних методів дослідження;

— наукове обґрунтування та розроблення концепції інформаційного забезпечення на ґрунті моніторингу існуючих проблем.

Дослідження організаційно-правових і технологічних проблем проведення окремих видів судових експертиз, а саме:

— уточнення правового статусу судового експерта в залежності від виду судочинства;

— дослідження правових засад і проблем призначення та проведення різних видів судових експертиз;

— наукове обґрунтування шляхів подолання існуючих проблем організаційного та матеріально-фінансового забезпечення судово-медичних установ України;

— уточнення складових професіограми судового експерта, що проводить конкретні новітні види експертиз;

— формування моделі кадрового забезпечення НДІСЕ України з диференціацією за експертними спеціальностями;

— розробка організаційно-технологічної моделі та алгоритмів проведення окремих видів судових експертиз.

Список використаних джерел:

1. Аналіз підсумків експертної роботи науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України за 2018 рік № 324/05–19/19 від 12.02.2019.

2. Звіт про роботу Харківського НДІСЕ за 2018 рік. Харків : ХНДІСЕ, 2018. 259 с.

3. Канфуї Н. П. Проблеми проведення судових експертиз, що виникають під час реалізації нового КПК України 2012 року. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*, № 4. 2014. С. 141–148.

4. Трофименко Н. С. Питання призначення та проведення деяких видів судових експертиз (за матеріалами узагальнення експертної практики). *Вісник Академії митної служби України*. Серія: «Право» № 1 (10), 2013. С. 107–112.

5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : наказ № 53/5 Міністерства юстиції України від 08.10.98, зі змінами від 22.02.19 : наказ Міністерства юстиції України № 83/5. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE33060.html (дата звернення 22.02.2019).

6. Джавадов Ф. М. Концептуальні основи розвитку судової експертизи в сучасних умовах : автореф. ... д-ра юрид. наук. 12.00.09. К., 2001. 34 с.

7. Пиріг І. В. Теоретичні основи експертного забезпечення досудового розслідування : автореф. ... д-ра юрид. наук. 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2015. 40 с.

8. Сімакова-Сфремян Е. Б. Теоретико-правові та методологічні засади комплексних судово-експертних досліджень : автореф. ... д-ра юрид. наук. 12.00.09. Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2017. 40 с.

9. Щербаківський М. Г. Теоретико-методологічні та праксеологічні засади судових експертиз у кримінальному процесі розслідування : автореф. ... д-ра юрид. наук. 12.00.09. Харків : ХНУВС, 2017. 40 с.

УДК 342.951: 351.82

*Хоша В. В., канд. юрид. наук, завідувач відділу Харківського НДІСЕ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0467-9826>,
e-mail: khosha@hniise.gov.ua*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Судово-експертну діяльність у кримінальному провадженні здійснюють державні спеціалізовані установи, а в інших випадках – також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених Законом України «Про судову експертизу». Так, до державних спеціалізованих установ належать: 1) науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; 2) науково-дослідні установи судових експертиз,